

Vojenské příručky vydávané za časů třicetileté války

Cílem tohoto článku je poskytnout čtenáři základní přehled o tom, jaké vojenské příručky byly publikovány v průběhu sedmnáctého století, s důrazem na jeho první polovinu. Tento přehled je zaměřen pouze na příručky, které se zabývají výcvikem vojáků, a pro stručnost zcela pomíjí jiné kategorie příruček, věnovaných například dělostřelbě nebo pevnostnímu stavitelství. Také zde nejsou zmíněny příručky, které jsou zaměřeny pouze na zacházení se zbraněmi (jako je například [1, 2]), neboť tyto tvoří samostatnou kategorii a byly vydávány jako oddělené publikace, jako je například dvojice [2] a [9].

V průběhu sedmnáctého století je patrný vývoj v tom, jak byly výcvikové příručky zpracovány. Ve španělských manuálech přelomu šestnáctého a sedmnáctého století [3, 4] nalezneme například velice detailní rozbor povinností jednotlivých poddůstojníků, způsoby řazení vojska na pochodu a organizaci tábora, nicméně vysvětlení prováděných povelů, nebo alespoň jejich seznam, v těchto manuálech zcela chybí.

Některé příručky vydávané v druhé polovině sedmnáctého století, například [5, 6], se již pak značně blíží formě, jaká byla užívána v průběhu následujících dvou století, tedy obsahující jednoznačné a snadno uchopitelné popisy provádění jednotlivých povelů. Lze tedy říci, že v průběhu třicetileté války nebyla forma výcvikových příruček ještě ustálená, a také jejich zpracování záviselo do značné míry na zkušenostech konkrétního autora, neboť až na řídce výjimky (například dvojice [2] a [9]), nebyly tyto příručky vydávány žádnou centrální autoritou.

Nicméně již v průběhu sedmnáctého století se setkáváme se snahou o sjednocení výcviku, příkladem může být nařízení Mořice Oranžského ohledně toho, že mají být všechny kompanie cvičeny stejným způsobem a za použití stejných povelů, které je uvedeno v [P1].

Kategorie výcvikových příruček

Osobně bych si dovolil rozdělit výcvikové příručky tohoto období do následujících čtyř kategorií:

1. Výcvikové letáky

Jedná se o obvykle jeden list papíru potištěný z jedné nebo obou stran obsahující seznam povelů, které mají být v průběhu výcviku použity. Příkladem mohou být následující letáky:

De Woorden van Commandement, 1630 [7], český překlad k dispozici zde:

http://www.polskysvaz.cz/wp-content/uploads/2021/07/De-Woorden-van-Commandement_1630.pdf

Gervase Markham, School of young soldiers, 1615 [8], anglický přepis k dispozici zde:

http://www.polskysvaz.cz/?media_dl=570

Tyto letáky představují užitečnou pomůcku pro důstojníky, kteří vedou výcvik, nicméně se při jejich použití předpokládá ze strany důstojníka dobrá předchozí znalost všech uvedených povelů.

2. Stručné příručky

Tyto příručky mají obvykle rozsah jednotek až několika málo desítek stran, obvykle malého formátu. Cílem těchto příruček bylo poskytnout důstojníkům spolu se seznamy povelů i základní instrukce, jak má být výcvik prováděn, nicméně znalost přesného provádění povelů se u čtenáře předpokládala a je potřeba ji hledat v komplexnějších příručkách, které se zabývají touto problematikou.

Příkladem příruček tohoto formátu mohou být:

Tajná rada anglického království, Ponaučení pro výcvik se zbraněmi, 1623 [9], český překlad k dispozici zde: http://www.polskysvaz.cz/?media_dl=614

Mansfeld, Jeho válečná nařízení, 1624 [10], český překlad k dispozici zde: http://www.polskysvaz.cz/?media_dl=654

Lipowski, Pěchotní cvičení aneb válečnictví pěší, 1660 [11], český překlad je k dispozici zde: http://www.polskysvaz.cz/?media_dl=579

Do této kategorie můžeme zařadit i krátké kapitoly z memoárů, které byly vydávány důstojníky. Příkladem může být [12], který tvoří jedinečný vhled do výcviku švédského vojska v době třicetileté války.

Monro, Zkrácený popis výcviku vojáků, 1637[12], český překlad je k dispozici zde: [Monro_preklad.pdf \(polskysvaz.cz\)](#)

3. Popisné příručky

Do této kategorie řadím příručky o délce několika desítek až přibližně sto stran. Tyto příručky již typicky obsahují přesné popisy, jak mají být jednotlivé povely vykonávány, a jsou tedy ideálním podkladem pro rekonstrukci způsobu výcviku, tak jak byl v průběhu třicetileté války prováděn.

Mezi typické představitele této kategorie příruček můžeme řadit například

Fisher, Warlike directions, 1643 [13], český překlad je k dispozici zde: http://www.polskysvaz.cz/?media_dl=691

Cruso, Military instructions for cavalry, 1632 [14], tiskem vyšla tato příručka v polském překladu v nakladatelství NapoleonV pod ISBN 978-83-65746-58-0.

4. Komplexní manuály

Jedná se o rozsáhlé a obvykle na více témat zaměřené publikace o délce stovek stran. Příkladem takových příruček může být:

Barrieffe, Military discipline: Or, the young artillery man, 1635 [15]

Přes poněkud zavádějící název se příručka věnuje výcviku pěchoty a představuje pravděpodobně nejpodrobnější manuál první poloviny sedmnáctého století, který se týká výcviku pěchotní komanie. Další edice tohoto manuálu (1643, 1657) jsou pak rozšířeny i o výňatek z Monroových zápisků.

Wallhausen, kriegskunst zu fuß, 1615 [16], překlad části druhé kapitoly tohoto díla byl publikován Klárou Andresovou Skoupou pod názvem Výcvikový manuál pro mušketýry. Ke stažení je k dispozici zde: [Výcvikový manuál pro mušketýry podle J. J. von Wallhausena - PDF Free Download \(adoc.pub\)](#)

Wallhausenovo dílo tvoří jedinečný soubor manuálů, které jsou věnovány výcviku pěchoty a jízdy, dělostřelbě, pevnostnímu stavitelství a dalším tématům z vojenství třicetileté války. Jen rozbor celého jeho díla by vydal na samostatný článek, neboť v období 1615 až 1623 vydal tento autor následující publikace (přičemž se nemusí jednat o kompletní seznam, a je možné, že některá díla autorovi tohoto článku unikla):

- Kriegskunst zu fuß, 1615
- Kriegskunst zu Pferd, 1616
- Kriegsmaual, 1616
- Ritterkunst, 1616
- Künstsliche Picquenhandlung, 1619
- Defemsio Patriee oder Landtrettung, 1620
- Camea Militaris, 1623

Zejména dílo Kriegskunst zu fuß, které bylo přeloženo do několika dalších jazyků (kromě německého originálu byl tento manuál krátce po vydání přeložen do francouzštiny (1615) a holandštiny (1617), dočkalo se i ruského překladu roku 1647) ovlivnilo mnoho dalších příruček. Současně jsou však Wallhausenovy příručky psány dosti složitou formou, která jejich studium do určité míry komplikuje, a autor tak studium Wallhausena doporučuje pouze zájemcům o tuto problematiku, kteří jsou ochotni vyhradit si na studium jeho díla dostatek času.

Jako nejvhodnější pro studium doporučuje autor tohoto článku dílo Landtrettung, jehož třetí kapitola představuje opravené a doplněné instrukce uvedené v druhé kapitole díla Kriegskunst zu fuß. Současně jsou i grafické listy v tomto díle zpracovány na výrazně vyšší úrovni.

Závěr

Výše uvedený přehled ani zdaleka nepředstavuje komplexní představení vojenských příruček vydávaných v průběhu sedmnáctého století, ale je pouze zběžným přiblížením majícím za cíl poskytnout čtenáři vodítko pro vstup do této problematiky.

Podrobný přehled vojenských příruček představuje například [P2], kde čtenář nalezne komplexní seznam příruček vydaných v Anglii v letech 1603 až 1645.

Pro Polský Svaz

Ondřej Frančík

Použitá literatura:

Dobové prameny:

1. De Gheyn, Waffenhandlung von den Roren, Musquetten, undt Spiessen, 1608
2. Privy council, The military discipline, 1623
3. Mendoza, Trheorica y practica de guerra, 1595
4. Equiles, Discurza y Regla Militar, 1595
5. Elton, The compleat body of the art military, 1659
6. Rawlins, The compleat soldier, or expert Artillery-Man, 1681
7. De Woorden van Commandement, 1630
8. Gervase Markham, School of young soldiers, 1615
9. Privy council, Instructions for muster and arms, 1623
10. Count Mansfelds directions of warre, 1624
11. Lipowski, Piechotne cwiczenie albo Woiennosx piesza, 1660
12. Monro, His expedition with the worthy Scots regiment, 1637
13. Fisher, Warlike directions, 1643
14. Cruso, Military instructions for cavalry, 1632
15. Barriffe, Military discipline: Or, the young artillery man, 1635

Soudobé publikace:

P1. NIMWEGEN, Olaf van. *The Dutch army and the military revolutions, 1588-1688*. English ed. Rochester, NY: Boydell, 2010. Warfare in history. ISBN isbn978-1-84383-575-2.

P2. LAWRENCE, David R. *The complete soldier: military books and military culture in early Stuart England, 1603-1645*. Boston: Brill, 2009. History of warfare, v. 53. ISBN isbn978-90-04-17079-7